

Originalni naučni članak

Psihometrijske karakteristike skale za ispitivanje stavova mladih prema nasilju u partnerskim odnosima

Tatjana Mentus¹ , Vera Despotović², Tamara Džamonja Ignjatović³

¹ *Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu, Srbija*

² *Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija*

³ *Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija*

SAŽETAK

Do sada je razvijen značajan broj programa za prevenciju nasilja u partnerskim odnosima, što je otvorilo potrebu za razvojem instrumenata za njihovu evaluaciju, čiji broj je za sada oskudan. U ovom radu predložen je jedan takav instrument, kojeg je isprva činilo 42 stavke, u vidu skala Likertovog tipa, sa petostepenim rangiranjem odgovora. One su formulisane tako da procenjuju stavove za koje su prethodna istraživanja ukazivala da su značajni prediktori nastanka i ispoljavanja nasilja u partnerskim odnosima mladih. Skala je, zajedno sa demografskim upitnikom, onlajn administrirana uzorku od 193 ispitanika studentske populacije (85.1% ženskog pola), starosti 19-22 godine, iz tri Univerzitetska centra, Beograd, Niš i Novi Sad. Primenom analize glavnih komponenti izdvojena je jedna komponenta od 22 ajtema, koja je objašnjavala 51.2% varijanse kriterijuma i po sadržaju joj je odgovarao naziv "Skala za ispitivanje stavova mladih prema nasilju u partnerskim odnosima". Pouzdanost skale izražena vrednošću Kronbahovog alfa koeficijenta iznosila je .951. To potvrđuje da ova skala ima uslove da se koristi kao pouzdan instrument za evaluaciju preventivnih programa za kontrolu i sprečavanje nasilja u partnerskim odnosima mladih.

Ključne reči: partnerski odnosi, partnersko nasilje, skala stavova, psihometrijske karakteristike, analiza glavnih komponenti

UDK: 159.9.072:364.632-058.837

DOI: 10.19090/pp.v17i2.2501

Primljeno: 12.10.2023.

Primljena korekcija: 18.03.2024.

Prihvaćeno za štampu: 02.04.2024.

Copyright © 2024 The Author(s).

This is an open access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution License](#), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

✉ Kontakt imejl adresa: mentus@fasper.bg.ac.rs

Uvod

Partnerski odnosi mladih su tema opsežnih istraživanja sa aspekta psihologije, pedagogije, sociologije, kao faza odrastanja i formiranja buduće odrasle ličnosti. U novije vreme posebnu pažnju pobuđuju sve učestalije pojave vršnjačkog nasilja, koje mogu imati uticaj i na razvijanje kasnijih obrazaca ponašanja u partnerskim odnosima mladih. Interesovanje akademske zajednice za ovu temu motivisano je ozbiljnim fizičkim, psihičkim i društvenim posledicama nasilničkog ponašanja. Definisano kao primena agresije, manipulacije i zlostavljanja (seksualno uznemiravanje i zlostavljanje, fizičko zlostavljanje, ekonomsko, psihološko zlostavljanje-uvrede, pretnje) prema partneru, u kojima počinitelj pokušava da ostvari kontrolu nad bivšim ili sadašnjim partnerom (Barter & Stanley, 2016; Roy, 2020), uključuje fizičko, verbalno i seksualno nasilje i postalo je ozbiljan i rasprostranjen problem kako među odraslima tako i među mladima.

Problem nasilja u partnerskim odnosima mladih vremenom raste, a jedan od najvećih razloga za to verovatno se nalazi i u prirodi samog fenomena. Mladima je naime, teško da prepoznaju neke oblike nasilja, pogotovo iz domena psihičkog nasilja, kako njegovih konkretnijih manifestacija u formi manipulacije, vređanja, ruganja, tako i njegovih suptilnih formi, kao što je ljubomora (koje se nekad među partnerima smatra čak i manifestacijom ljubavi). U mnoštvu faktora nasilja u partnerskim odnosima mladih, stavovi o partnerskim odnosima su samo jedan deo. Njihova sistematska klasifikacija uključuje faktore grupisane u individualne (nisko samopoštovanje, stavovi prema opravdavanju nasilja), faktore partnerskih odnosa (prethodna istorija izloženosti nasilju u porodici, dominantnost i kontrola jednog partnera), faktore bliže socijalne zajednice (stopa zaposlenosti, prosečna primanja, stopa kriminala) i faktore šire socijalne zajednice. Uloga koju stavovi o partnerskim odnosima imaju u predikciji nasilja je kontroverzna, naime neki autori naglašavaju da imaju nisku do srednju ulogu (Capaldi et al., 2012), a neki da su najjači prediktori nasilja u partnerskim odnosima (Sears et al., 2007; McCarthy et al., 2018). To pokazuje da ova tema zaslužuje dalja studioznija razmatranja.

Stavovi koji podržavaju nasilje kao što su stavovi koji opravdavaju, minimiziraju ili banalizuju partnersko nasilje, okrivljuju žrtvu ili je smatraju barem delimično odgovornom za nasilje počinjeno nad njom i sl., su dosledno demonstrirani kao jedan od najjačih prediktora partnerskog nasilja (Sears et al., 2007). Stavovi po pitanju nasilja u partnerskim odnosima se mogu prenositi kroz generacije putem procesa socijalnog učenja pod uticajem medija, grupa vršnjaka, škole i na osnovu svedočenja drugih i ličnih iskustava nasilja tokom života. S obzirom da su stavovi naučeni, to znači i da se mogu vremenom, uz stručno osmišljen i vođen program obuke, promeniti (Maguire, 2020). Danas uz značajan porast društvene pažnje i angažovanjem stručnjaka prema raznim oblicima nasilja u partnerskim odnosima, u svetu raste broj preventivnih programa za obuku polaznika u prepoznavanju pojava oblika nasilja i njihovom eliminisanju modifikacijom stavova koji do njega dovode. Za evaluaciju uspešnosti preventivnih programa neophodno je posedovati odgovarajuće merne instrumente. U tom smislu u literaturi je predložen izvestan broj skala koje mere različite aspekte ove problematike.

Sinjorela i Liben (Signorella & Liben, 1985) su merili rodne stereotipe pomoću Skale stavova o rodnim stereotipima kod dece (Gender Stereotype Attitudes Scale for Children - GASC; Signorella & Liben, 1985). Originalna skala ima prosečnu pouzdanost od $\alpha = .88$ i čine je dve supskale: ženski rodni stereotipi i stereotipi o muškoj rodnoj ulozi. Grejam-Berman i Briskol (Graham-Bermann & Brescoll, 2000) su pokazali da postoji povezanost skorova dece na skali i fizičkog i emocionalnog zlostavljanja majke i depresivnih simptoma.

Smit i saradnici (Smith et al., 2005) kreirali su Skalu o stavovima prema nasilju u intimnim partnerskim odnosima (Intimate Partnership Violence Attitude Scale - IPVAS; Smith et al., 2005), koju su kasnije validirali Finčam i saradnici (Fincham et al., 2008). Ovaj instrument se sastojao iz tri supskale: zlostavljanja-mučenja ($\alpha = .91$), nasilja ($\alpha = .77$) i kontrole ($\alpha = .71$). Zlostavljanje, akt dezintegracije je zasnovan na kritikovanju, pretnjama ili verbalnoj agresiji (O'Leary, 1999). Kontrola podrazumeva stalno nadziranje ili izolaciju partnera. Fizičko nasilje uključuje fizičke pretnje ili akt fizičkog nasilja (Mandal & Hindin, 2013; Smith et al., 2005).

Skalu stavova o agresiji u partnerskim vezama (Attitudes about Aggression in Dating Situations Scale - AADS; Slep et al., 2001; Muñoz-Rivas et al., 2011) od 10 ajtema sa pouzdanošću od oko $\alpha=.70$, primenili su Garson Segura i Karsedo Gonzales (Garzón Segura & Carcedo González, 2020) u cilju ispitivanja ukorenjenosti stavova o prihvatanju nasilja u partnerskim odnosima. Ova skala meri stavove prema agresiji u partnerskim odnosima evaluacijom situacija u kojoj muškarac ili žena koriste fizičku agresiju prema partneru. Skala procenjuje nasilje nad muškarcima i ženama kao i opravdanost rodno zasnovanog fizičkog, ili verbalnog/psihološkog nasilja.

Banožić (2018) je razvila Skalu stavova prema nasilju u porodici, koja se sastoji od četiri faktora: posesivnost i kontrola ($\alpha=.94$); verbalna agresija ($\alpha=.97$); ekonomsko nasilje ($\alpha=.74$) i fizičko nasilje ($\alpha=.74$).

Nedavno publikovana Skala stavova prema nasilju (Attitudes Scale Towards Violence Scale; Escala de Actitudes hacia la Violencia - EAV; Ortuño-Sierra et al., 2021) ima 10 ajtema sa ponuđenom skalom odgovora Likertovog tipa kojima se procenjuju situacije u kojima je upotreba nasilja opravdana u vezama mladih, a kojima u osnovi stoje dve latentne dimenzije pouzdanosti od $\omega=.86$ i $\omega=.87$. U istraživanju sa 1248 ispitanika skala je validirana i pokazano je da su skorovi na skali povezani sa skalom depresije i sa skalom CTS (Conflict Tactics Scales; Straus, 1979) ($r=.09$ i $r=.06$, tim redom).

Kao merni instrumenti za procenu uspešnosti preventivnih programa protiv nasilja do sada bili su na raspolaganju gore pomenuti, pretežno strani upitnici koji procenjuju učestalost i stepen činjenja ili trpljenja nasilja (sa međusobnim razlikama u obuhvatanju različitih oblika nasilja), a ujedno pomažu procenu promene ponašanja posle izvršene obuke. Preko pregleda literature na našem jeziku, lako se uočava oskudica instrumenata za procenu stavova prema nasilju u partnerskim odnosima, kao i procena aktuelnog nasilja u partnerskim odnosima. Imajući to u vidu, ovaj rad je usmeren na konstruisanje specifične obuhvatne Skale o stavovima mladih prema nasilju u partnerskim odnosima koja bi uzela u obzir dosadašnja empirijska saznanja i praktična iskustva. Namera autora je da se njenom primenom obezbedi instrument za evaluaciju edukativnih programa prevencije nasilja u partnerskim odnosima mladih i time

potpomogne njihova primena i usavršavanje. Dobijena skala ispituje faktore koji predstavljaju rizik za nasilje u partnerskim odnosima, što uključuje stavove prema opravdavanju nasilja u partnerskim odnosima. U ovom radu opisana je procedura formiranja i ispitane su psihometrijske karakteristike skale.

Metod

Uzorak

U ovoj studiji uzorak je bio prigodan i činilo ga je 193 ispitanika, od toga 165 ženskog pola (85.1%). Uzrast ispitanika se kretao u rasponu od 19 do 22 godine ($M_{starost}=21.3$; $SD_{starost}=1.72$). U istraživanju su učestvovali studenti iz tri Univerzitetska centra Beograd, Niš i Novi Sad, pomagačkih profesija (medicine, psihologije, defektologije) kojima je preko platforme Fejsbuk u online formatu bio poslat oglas o ovom ispitivanju. Budući da je istraživanje realizovano uz podršku organizacije Crveni krst Srbije, učesnici su bili delom i članovi ove organizacije. Ispitanici su dobrovoljno učestvovali u istraživanju.

Najveći procenat ispitanika ima više i/ili visoko obrazovanje (53%) i nezaposlen je (71.6%). Većina ispitanika saopštava kako je brak njihovih roditelja uglavnom bio sa svađom (37.3%). U partnerskom odnosu je bilo njih 87%, tj. njih 169, dok je 74% (njih 143) doživelo neki od oblika nasilja. Istraživanje je odobreno od strane USAID Ambasade SAD u Beogradu pod grantom SRB10020GR0047 i u skladu sa Helsinškom deklaracijom.

Instrumenti

U ovom radu primenjena je Skala stavova mladih prema nasilju u partnerskim odnosima, konstruisana sa ciljem da bude korišćena za ispitivanje stavova opšte populacije kao i za evaluaciju preventivnih programa namenjenih sprečavanju nasilja u partnerskim odnosima mladih. Autori su imali u vidu sadržaj upitnika koji se primenjuju u istraživanjima u ovoj oblasti (npr. A-IPVAW: Martín-Fernández et al., 2021; IPVAS: Smith et al., 2005), ali je polazni skup od 42 stavke originalan i kreiran na bazi praktičnog iskustva koautora studije iz oblasti prevencije nasilja u partnerskim odnosima (Despotović et al., 2020; Mentus,

2008). Taj skup ajtema bio je koncipiran tako da pokriva procenu stavova prema nasilju u partnerskim odnosima (Despotović et al., 2020; Mentus, 2008, videti Prilog 2). Skala u celini je omogućavala petostepeni format odgovora Likertovog tipa (od 1- *nimalo se ne slažem*, do 5 - *u potpunosti se slažem*).

Procedura

U istraživanju su učestvovali ispitanici iz opšte populacije na onlajn platformi (Google Forms). Učestvovanje u istraživanju je bilo potpuno anonimno kako bi se obezbedila iskrenost i ublažila tendencija socijalno poželjnog odgovaranja. Ispitanici su na početku označavali da li žele da učestvuju u istraživanju, bez materijalne kompenzacije. Popunjen upitnik nije se mogao povezati sa identitetom osobe koja ga je popunjavala, jer su ispitanici umesto imena i e-mail adrese upisivali svoje šifre. Šifre je bilo moguće sastaviti upotrebom svih dostupnih karaktera. Ispitanicima je na početku istraživanja prikazano kratko uputstvo o načinu odgovaranja, uz informisani pristanak za učešće u studiji. Potom su odgovarali na opšta demografska pitanja (pol, uzrast, zanimanje, bračno stanje roditelja, kvalitet odnosa roditelja, da li su prethodno bili u vezi, koliko je trajala i da li su tokom veze iskusili bilo kakav oblik nasilja, koji oblik nasilja), a zatim na 42 pitanja koja su činila polaznu formu instrumenta opisanog u prethodnom poglavlju (Prilog 2). U svakom trenutku ispitanici su mogli da odustanu od istraživanja bez posledica.

Analiza podataka

Kako je osnovni cilj ovog rada analiza psihometrijskih svojstava novokonstruisane Skale namenjene za ispitivanje stavova mladih prema nasilju u partnerskim odnosima, u prvoj fazi obrade je ispitana njena dimenzionalnost primenom analize glavnih komponenti. Analiza glavnih komponenti je sprovedena u statističkom paketu JASP 18.1. Najpre je proverena Kajzer Mejer Olkinova mera adekvatnosti uzorkovanja. Potom je proveravana značajnost Bartletovog testa. Odluka o broju komponenti koje će biti zadržane donosila se na osnovu paralelne analize, zasnovane na analizi glavnih komponenti sa ortogonalnom pozicijom vektora. Pored toga, kako bi se odredio broj zadržanih

faktora upotrebljeni su i scree-plot test, potom Kajzerov kriterijum ekstrakcije faktora sa svojstvenom vrednošću iznad 1, vrednosti zasićenja glavnih komponenti ajtemima (donja granica je bila postavljena na .50), korelacije između dimenzija i njihovim sadržajem i procentat varijanse kriterijuma objašnjene glavnim komponentama (iznad 50%).

U drugoj fazi obrade ispitana je pouzdanost skale preko mera interne konzistentnosti u vrednostima Kronbahove alfe, korelacije pojedinačnih ajtema sa skalom u celini i pouzdanošću skale u celini ako bi se ajtem izbacio iz analize. U poslednjoj fazi odabran je broj ajtema koji je činio konačnu verziju instrumenta, na osnovu primenjenih analiza.

Rezultati

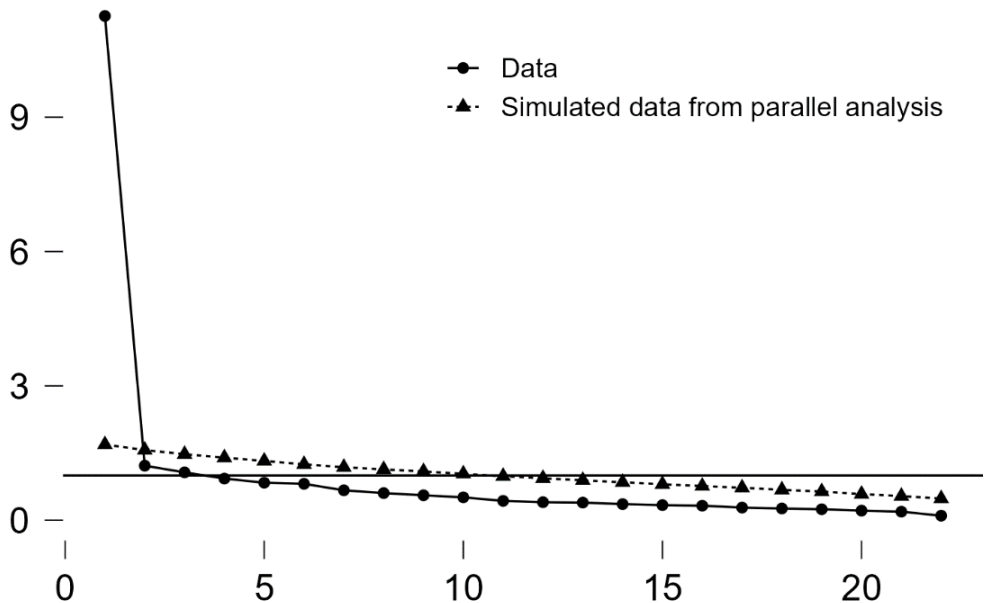
Kako bi se proverila konstrukt validnost instrumenta, u Tabeli 1 prikazani su rezultati analize glavnih komponenti u vidu faktorskih zasićenja izdvojene dimenzije sa svakim od ajtema sa skale. Broj zadržanih komponenti bio je određen paralelnom analizom zasnovanom na analizi glavnih komponenti sa ortogonalnom pozicijom vektora (Slika 1). Kajzer Mejer Olkinova mera adekvatnosti modela bila je .939. Bartletov χ^2 test pokazao se statistički značajnim ($\chi^2(231) = 2844.48, p < .001$), što je ukazalo na opravdanost sprovođenja analize glavnih komponenti. Pored toga rukovodili smo se i rezultatima scree-plot testa, kao i Kajzerovim kriterijumom ekstrakcije faktora sa svojstvenom vrednošću većom od 1, procentom varijanse kriterijuma objašnjenom komponentama, njihovim sadržajem.

Rezultati su ukazivali na jednu dimenziju sa svojstvenom vrednošću od 11.26 i procentom objašnjene varijanse od 51.2 % na kojoj su zasićenja iznad .50 imala 22 ajtema.

Slika 1

Prikaz rezultata analize glavnih komponenti uz paralelnu analizu izdvajanja glavnih komponenti na osnovu svojstvenih vrednosti za Skalu za ispitivanje stavova mladih prema nasilju u partnerskim odnosima

Napomena. Na x- osi su prikazane komponente, a na y-osi svojstvene vrednosti

Na osnovu ovih rezultata napravljena je konačna skala sa jednom dimenzijom koja obuhvata 22 ajtema. Po sadržaju ajtema konačnoj skali odgovara naziv "opravdavanje nasilja u partnerskim odnosima" (obuhvaćeno psihičko nasilje - zanemarivanje, proganjanje, verbalna agresija, ljubomora, fizičko nasilje - guranje i udaranje, i seksualno nasilje, sa uključenom stigmatizacijom žrtve), ali je optimalniji širi naziv "Skala stavova mladih prema nasilju u partnerskim odnosima" koji se i predlaže u ovoj studiji.

Tabela 1

Prikaz faktorskih zasićenja i komunaliteta za matricu sklopa Skale stavova mladih prema nasilju u partnerskim odnosima

Ajtem	Faktorsko zasićenje	Komunalitet
x25	.84	.83
x31	.83	.69
x21	.81	.71
x27	.80	.69
x37	.77	.76
x12	.77	.62
x24	.76	.69
x33	.75	.59
x23	.71	.54
x28	.71	.68
x29	.70	.58
x26	.70	.72
x36	.70	.53
x6	.69	.54
x20	.69	.58
x7	.69	.69
x40	.67	.46
x30	.64	.61
x34	.62	.41
x15	.62	.66
x19	.61	.45
x39	.58	.54

U Tabeli 2 prikazane su sve informacije o pouzdanosti skale kada bi se pojedinačni ajtem izbacio.

Ukupna pouzdanost skale merena Kronbahovim alfa koeficijentom je .951.

Tabela 2

Prikaz vrednosti Kronbahove alfe ako se odbaci ajtem, kao i korigovana ajtem-total korelacija Skale za ispitivanje stavova mladih prema nasilju u partnerskim odnosima

Ajtem	Kronbahova α ako se ajtem odbaci	Korigovana ajtem- total korelacija
x25	.947	.81
x31	.947	.79
x21	.948	.77
x27	.948	.77
x24	.948	.73
x37	.948	.73
x12	.948	.73
x33	.948	.71
x23	.949	.67
x26	.949	.67
x20	.949	.66
x36	.949	.67
x28	.949	.67
x6	.949	.65
x29	.949	.67
x7	.949	.64
x40	.949	.64
x34	.950	.59
x39	.950	.55

U Tabeli 3 prikazane su osnovne deskriptivne mere skale koja je napravljena računanjem prosečnog ajtemskog skora na ajtemima koji su zadržani na osnovu prethodnih rezultata analize glavnih komponenti. Prikazane su mere proseka, standardne devijacije, parametri odstupanja od normalne raspodele, skjunis i kurtozis. Mera proseka od 1.31 nam govori da je skala u celini bila teška ispitanicima. Mere skjunisa i kurtozisa ukazuju na to da nema odstupanja od normalne raspodele na skali u celini.

Tabela 3*Prikaz osnovnih deskriptivnih mera skale u celini*

	M	SD	Min	Max	Sk	Sk_se	Ku	Ku_se
Skala	1.31	.27	1.00	2.17	1.00	.18	.52	.36

Oznake. M- prosek; SD- standardna devijacija; Min- najmanja vrednost na skali; Max, najviša vrednost na skali; Sk-Skjunis, Sk_Se-standardna greška skjunisa, Ku-kurtozis, Ku_se- standardna greška kurtozisa.

Diskusija

U ovom radu prikazane su faze u konstrukciji Skale za ispitivanje stavova mladih o nasilju u partnerskim odnosima, kao i ispitivanja psihometrijskih svojstava dobijene skale koja je imala zadovoljavajuća svojstva sa stanovišta statističke analize. Stavke ove skale su obuhvatale oblasti za koje su profesionalci izdvojili kao relevantne na osnovu iskustva, a odnose se na opravdavanje nasilja u partnerskim odnosima (Despotović et al., 2020).

Pokazalo se da predložena skala u konačnoj formi ima zadovoljavajuću pouzdanost izraženu vrednošću Kronbahovog alfa koeficijenta od .951, što ukazuje na mogućnost daljeg korišćenja skale u svrhu evaluacije edukativnih programa namenjene prevenciji nasilja u partnerskim odnosima. Rezultati primene skale na ovom uzorku su ukazali na jednu dimenziju, koja objašnjava 51.2% ukupne varijanse kriterijuma. Pored toga, rezultati su ukazali na to da je skala homogena.

Skala kreirana u ovoj studiji slična je i Skali pogrešnih uvjerenja o kvalitetnoj vezi (Ajduković et al., 2011), kao i skali Normativnih uverenja o agresiji i agresivnom ponašanju (Normative Beliefs about Aggression and Aggressive Behavior scale; Huesmann & Guerra, 1997). Ono što iz pomenute studije (Malik et al., 1997; O'Keefe, 1997) nije obuhvaćeno novouspostavljenom skalom su faktori: okruženost prijateljima koji su u nasilnim vezama (Arriaga & Foshee, 2004); izloženost nasilju u porodici i široj socijalnoj zajednici (Foo & Margolin, 1995; O'Keefe, 1997); upotreba psihoaktivnih supstanci (O'Keefe et al., 2005;

Silverman et al., 2001); i istorija agresivnog ponašanja (Riggs & O'Leary, 1989; Chase et al., 1998).

Buduća istraživanja bi trebalo da stave težište na kvalitetnu procenu konvergentne validnosti novoformirane skale. U te svrhe, za buduće studije potencijalno su na raspolaganju sledeće skale:

Banožić je razvila skalu Stavova prema nasilju u porodici (Banožić, 2018). Njena skala sadrži četiri faktora: posesivnost i kontrola (pouzdanost .94), verbalna agresija (objašnjava 17.17% varijanse, definiše ga 6 ajtema i ima pouzdanost .97), ekonomsko nasilje (objašnjava 13.26% varijanse, ima 10 ajtema, pouzdanost .70), fizičko nasilje (ima 6 ajtema, objašnjava 11.34% varijanse i ima pouzdanost .74) (Banožić, 2018).

Osim toga potencijalno je na raspolaganju Skala prema intimnom nasilju (Attitudes Scale Towards Intimate Violence; Escala de Actitudes hacia la Violencia Intima - EAV; Vizcarra & Poo, 2011; Ortuno-Sierra et al., 2021) od 10 ajtema koji mere koliko je neko sklon da upotrebi nasilje u partnerskim odnosima u raznim situacijama. Okosnica skale je pitanje: "U kojim situacijama smatrate da je nasilje prema partneru opravdano", a pitanja su neverstvo, poniženje pred članovima familije. U studiji koja je proveravala validnost ove skale (Ortuno-Sierra et al., 2021) saopštena je samo vrednost koeficijenta pouzdanosti Mekdonaldove omega u iznosu od .86, a konfirmatornom faktorskom analizom utvrđen je jedan faktor.

Bilo bi preporučljivo da se u narednim istraživanjima dodatno preispita faktorska struktura ovde opisanog instrumenta, pošto se u literaturi mogu naći različiti ishodi takvih istraživanja. U prethodnom radu (Ortuno-Sierra et al., 2021) koji je imao za cilj da validira EAV skalu i u kojem je, pronađena jednofaktorska solucija za ispitivanje stavova prema opravdavanju nasilja, zadržani model je imao karakteristike RMSEA parametra od .09. Ovaj i većina drugih primera usmerenih na razvoj i validaciju skala stavova prema partnerskim odnosima kod mladih, pokazuju da rezultati faktorske i konfirmatorne faktorske analize sugerišu jednofaktorski model. Međutim, Smit (Smith, 2005) je ponudio trofaktorski model, da bi potom grupa autora (Fincham et al., 2008) validirala IPVAS skalu za procenu stavova prema nasilju u partnerskim odnosima koja se

sastojala iz tri supskale (zlostavljanje-mučenje, sa osam ajtema, pouzdanosti od $\alpha=.91$), nasilja (četiri ajtema, pouzdanosti $\alpha=.77$) i kontrole (5 ajtema, pouzdanosti $\alpha=.71$). Možemo kao dodatni primer sličnih studija navesti i skalu sa jednofaktorskom strukturom koja meri stavove prema nasilju u partnerskom odnosu u Meksiku. Ona je validirana na uzorku od 333 meksičkih Amerikanaca, ima 23 ajtema i 3 supskale: kontrolu, mučenje i nasilje ($\alpha=.81$, $\alpha=.69$ i $\alpha=.70$) (Smith et al., 2005). IPVAS-R, revidirana verzija skale za procenu stavova prema nasilju u partnerskim odnosima je takođe bila validirana i na uzorku od 280 Turskih studenata (Toplu Demirta et al., 2017). Konfirmatorna faktorska analiza je pokazala rezultate konzistentne sa studijom Finčama i saradnika (Fincham et al., 2008), dok su koeficijenti pouzdanosti identifikovanih supskala iznosili redom za instrument u celini ($\alpha = .72$), a za supskale zlostavljanje/mučenje (7 ajtema, $\alpha = .65$), nasilje (4 ajtema, $\alpha = .72$), i kontrola (6 ajtema, $\alpha = .62$).

Zaključak

Značaj ove studije je u kreiranju Skale za procenu stavova mladih prema nasilju u partnerskim odnosima kao sveobuhvatnog i pouzdanog domaćeg instrumenta za ovu namenu. Skala ima 22 stavke ekstrahovane analizom glavnih komponenti. Pokazano je da skala ima visoku pouzdanost merenu Kronbahovim alfa koeficijentom od .951. Kajzer Mejer Olkinova mera adekvatnosti uzorkovanja bila je .939. Bartletov χ^2 test pokazao se statistički značajnim ($\chi^2(231) = 2844.48$, $p < .001$). Rezultati su ukazivali na jednu dimenziju sa svojstvenom vrednošću od 11.26 i procentom objašnjene varijanse od 51.2 %.

Tokom sprovođenja ove studije uočena su njena izvesna ograničenja. S obzirom na to, da je skala dostavljana ispitanicima onlajn, to je nužno uticalo na selektivnost uzorka. Osim toga, uzorak obezbeđen za studiju je polno pristrasan, te je predmet budućih provera sa uključivanjem podjednagog broja ispitanika oba pola, ili bolje, ispitivanjem invarijantnosti merenja. U budućim istraživanjima bi trebalo proveriti konkurentnu validnost skale upotrebom nekog drugog instrumenta namenjenog merenju istog konstrukta. Naredna istraživanja bi trebalo da ispitaju i divergentnu validnost instrumenta proverom korelacija rezultata dobijenog njime i rezultata dobijenog upotrebom instrumenata

namenjenih merenju konstrukata koji su od važnosti za fenomen partnerskih odnosa (na primer, empatija, agresivnost). Trebalo bi imati u vidu da je skala za sada ispitana samo u Srbiji, tako da predstoji njena provera u drugim kulturološkim okruženjima. Kroz ta ispitivanja očekuje se procena prediktivne validnosti ovde ispitivane skale.

Finansiranje

T.M. zahvaljuje Ministarstvu prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije za podršku studiji kroz ugovor sa Univerzitetom u Beogradu, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju pod brojem 451-03-66/2024-03/200096 od 14.02.2024 i Fondu za Nauku kroz ugovor broj 6701, projekta pod nazivom: Youth Identity Development through the Use of Digital Media, akronim: IDENTITYthroughMEDIA, naziv: Youth Identity Development through the Use of Digital Media.

V.D. se zahvaljuje agenciji USAID Ambasade SAD u Beogradu za podršku studiji kroz ugovor br. SRB10020GR0047.

Sukob interesa

Nemamo sukoba interesa za prijavljivanje.

Izjava o dostupnosti podataka

Podaci su dostupni na lični zahtev kontaktiranjem autorki rada.

Literatura

- Ajduković, D., Low, A., Sušac, N. (2011). Rodne razlike i prediktori partnerskog nasilja u mladenačkim vezama. *Ljetopis socijalnog rada*, 18 (3), 527-553. Pristupljeno: Oktobar 2018, preuzeto sa: <https://hrcak.srce.hr/>
- Arriaga, X. B., & Foshee, V. A. (2004). Adolescent dating violence: do adolescents follow in their friends', or their parents', footsteps?. *Journal of interpersonal violence*, 19(2), 162-184. <https://doi.org/10.1177/0886260503260247>
- Banozic, A. (2018). Validation of a Short Version of a Self-rated Instrument Designed to Measure Attitudes towards Domestic Violence. *Sociology and Criminology-Open Access*, 06(01). <https://doi.org/10.4172/2375-4435.1000180>

- Barter, C., Stanley, N. (2016). Inter-personal Violence and Abuse in Adolescent Intimate Relationships: Mental Health Impact and Implications for Practice. *International Review of Psychiatry, 28*, 485-503. Dostupno na: <http://clok.uclan.ac.uk/>
- Capaldi, D. M., Knoble, N. B., Shortt, J. W., & Kim, H. K. (2012). A Systematic Review of Risk Factors for Intimate Partner Violence. *Partner abuse, 3*(2), 231–280. <https://doi.org/10.1891/1946-6560.3.2.231>
- Chase, N. D., Deming, M. P., & Wells, M. C. (1998). Parentification, parental alcoholism, and academic status among young adults. *American Journal of Family Therapy, 26*(2), 105–114. <https://doi.org/10.1080/01926189808251091>
- Despotović, V., Mladenović, D., Ostojić, Z. & Jovanović, M. (2020). *Edukacija mladih kao metod prevencije partnerskog nasilja*. Priručnik za studente i mlade aktiviste. Beograd, Krizni centar za muškarce. ISBN 978-86-901882-0-8.
- Fincham, F. D., Cui, M., Braithwaite, S., & Pasley, K. (2008). Attitudes toward intimate partner violence in dating relationships. *Psychological Assessment, 20*(3), 260–269. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.20.3.260>
- Foo, L., & Margolin, G. (1995). A multivariate investigation of dating aggression. *Journal of Family Violence, 10*(4), 351–377. <https://doi.org/10.1007/BF02110711>
- Garzón Segura, A. M., & Carcedo González, R. J. (2020). Effectiveness of a Prevention Program for Gender-Based Intimate Partner Violence at a Colombian Primary School. *Frontiers in psychology, 10*, 3012. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.03012>
- Graham-Bermann, S. A., & Brescoll, V. (2000). Gender, power, and violence: Assessing the family stereotypes of the children of batterers. *Journal of Family Psychology, 14*(4), 600–612. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.14.4.600>
- Gündođdu, R., Yavuzer, Y., & Karatas, Z. (2018). Irrational Beliefs in Romantic Relationships as the Predictor of Aggression in Emerging Adulthood. *Journal of Education and Training Studies, 6*(3), 108-115. <https://doi.org/10.11114/jets.v6i3.2884>

- Hodžić, A. (2007.) *Nasilje ne prolazi samo od sebe: Izveštaj o istraživanju rodno uvjetovanog nasilja u adolescentskim vezama u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: CESI.
- Hooper, D., Coughlan, J. & Mullen, M. R. (2008). Structural Equation Modelling: Guidelines for Determining Model Fit. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53 - 60. Available online at www.ejbrm.com.
- Huesmann, L. R., & Guerra, N. G. (1997). Children's normative beliefs about aggression and aggressive behavior. *Journal of personality and social psychology*, 72(2), 408–419. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.72.2.408>
- MacCallum, R.C., Browne, M.W., and Sugawara, H., M. (1996). Power Analysis and Determination of Sample Size for Covariance Structure Modeling. *Psychological Methods*, 1(2), 130-49. <https://doi.org/10.1037/1082-989X.1.2.130>
- Maguire, S. (2020). Young people's attitudes towards domestic violence and the role of schools in prevention. Ph.D. thesis, Queen's University Belfast.
- Malik, S., Sorenson, S. B., Aneshensel, C. S. (1997). Community and dating violence among adolescents: Perpetration and victimization. *Journal of Adolescent Health*, 21(5), 291-302. [https://doi.org/10.1016/S1054-139X\(97\)00143-2](https://doi.org/10.1016/S1054-139X(97)00143-2)
- Mandal, M., & Hindin, M. (2013). Men's Controlling Behaviors and Women's Experiences of Physical Violence in Malawi. *Maternal and Child Health Journal*, 17, 1332-1338. <https://doi.org/10.1007/s10995-012-1137-1>
- Mentus, T. (2008). *Nasilje u školama, prilog u knjizi: Edicija Radovi i monografije- Poremećaji ponašanja u sistemu obrazovanja, (urednici D Radovanović, Z.Matejić-Đuričić), Univerzitet u Beogradu Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju – Izdavački centar, ISBN 978-86-80113-70-8, str. 223-234.*
- McCarthy, K. J., Mehta, R., & Haberland, N. A. (2018). Gender, power, and violence: A systematic review of measures and their association with male perpetration of IPV. *PLoS one*, 13(11), e0207091. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0207091>
- Muñoz-Rivas, M., Ronzón-Tirado, R.C., Zamarrón, M.D., Redondo, N. (2021). Cross-Cultural Analysis of Teen Dating Victimization: Typologies, Correlates, and Implications for Intervention. *Psicothema*, 33(1), 103-110. <https://doi.org/10.7334/psicothema2020.248>.
- Martín-Fernández, M., Gracia, E., & Lila, M. (2021). A short measure of acceptability of intimate partner violence against women: Development and validation of the

- A-IPVAW-8 Scale. *Assessment*, 29(5), 896-908.
<https://doi.org/10.1177/10731911211000110>.
- O'Leary, D. (1999). Psychological abuse: A variable deserving critical attention in domestic violence. *Violence and Victims*, 14, 3-23. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.14.1.3>
- O'Keefe, M. (1997). Predictors of Dating Violence Among High School Students. *Journal of Interpersonal Violence*, 12(4), 546-568.
<https://doi.org/10.1177/088626097012004005>
- O'Keefe, M. (2005). *Teen dating violence: A review of risk faktors and prevention efforts*. National Electronic Network on Violence against Women.
- Ortuño-Sierra, J., García, A. G., Chocarro de Luis, E., Pérez-Sáenz, J., & Aritio-Solana, R. (2021). Attitudes towards Violence in Adolescents and Youth Intimate Partner Relationships: Validation of the Spanish Version of the EAV. *International journal of environmental research and public health*, 18(2), 566.
<https://doi.org/10.3390/ijerph18020566>
- Riggs, D. & O'Leary, K. (1989). A theoretical model of courtship aggression. In: Pirog-Good, M. & Stets, J. (eds), *Violence in Dating Relationships: Emerging Social Issues*. New York: Paeger Publisher. 53-71.
- Roy, S., Hidrobo, M., Hoddinott, J. & Akhter, A. (2019). Transfers, Behavior Change Communication, and Intimate Partner Violence: Postprogram Evidence from Rural Bangladesh. *The Review of Economics and Statistics*, 101(5), 865-877.
<https://EconPapers.repec.org/RePEc:tpr:restat:v>
- Sarı, T., & Korkut-Owen, F. (2015). Romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar ölçeği'nin geliştirilmesi. *International Journal of Human Sciences*, 12(1), 255-273.
<https://doi.org/10.14687/ijhs.v12i1.3068>.
- Sears, H. A., Sandra Byers, E., & Lisa Price, E. (2007). The co-occurrence of adolescent boys' and girls' use of psychologically, physically, and sexually abusive behaviours in their dating relationships. *Journal of adolescence*, 30(3), 487-504. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2006.05.002>
- Signorella, M. L., & Liben, L. S. (1985). Assessing children's gender-stereotyped attitudes. *Psychological documents*, 15, 7. Ms. No. 2685. *The Measure Described in this Article is Listed in C. A. Beere. (1990). Gender Roles: A Handbook of Tests and Measures* (New York, NY: Greenwood; 228-230).

- Silverman, W. K., Saavedra, L. M., & Pina, A. A. (2001). Test-retest reliability of anxiety symptoms and diagnoses with the Anxiety Disorders Interview Schedule for DSM-IV: child and parent versions. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 40*(8), 937–944. <https://doi.org/10.1097/00004583-200108000-00016>
- Slep, A. M., Cascardi, M., Avery-Leaf, S., & O'Leary, K. D. (2001). Two new measures of attitudes about the acceptability of teen dating aggression. *Psychological assessment, 13*(3), 306–318. <https://doi.org/10.1037//1040-3590.13.3.306>
- Smith, B. A., Thompson, S., Tomaka, J., & Buchanan, A. C. (2005). Development of the Intimate Partner Violence Attitude Scales (IPVAS) With a Predominantly Mexican American College Sample. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences, 27*(4), 442–454. <https://doi.org/10.1177/0739986305281233>.
- Straus, M. A. (1979). Measuring intra family conflict and violence: The Conflict Tactics (CT) Scales. *Journal of Marriage and the Family, 41*(1), 75–88. <https://doi.org/10.2307/351733>
- Toplu Demirta, E., Hatipolu-Sümer, Z., & Fincham, F. D. (2016). Intimate partner violence in Turkey: The Turkish intimate partner violence attitude scale-revised. *Journal of Family Violence, 32*, 349–356. <https://doi.org/10.1007/s10896-016-9852-9>
- Vizcarra, M.B. & Póo, A.M. (2011). Violencia de pareja en estudiantes universitarios del sur de Chile. *Universitas Psychologica, 10*(1), 89–98. http://www.scielo.org.co/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1657-92672011000100008&lng=en&tlng=es.

Prilozi

Prilog 1

Konačna verzija Skale za ispitivanje stavova mladih prema nasilju u partnerskim odnosima

Ako je mladić/devojka uporan/na da vas osvoji i stalno se nameće, u redu je stupiti sa njim/njom u vezu, kako bi se izbegao konflikt.	25
Pa šta, nema veze, ako me povremeno odgurne, malo je samogrublji/a, inače me volii super nam je zajedno.	31
U redu je ostati u vezi, ako bi to moglo da naljuti partnera/ku i da ga/je navede da bude nasilan/a.	21
Ako parnteru/ki tolerišemo agresivno ponašanje i bes, moći će da se promeni, jer ljubav menja.	27
U redu je da ste sa partnerom/kom u seksualnim odnosima, jer on/ona tako očekuje od vas.	24
O nasilju u partnerskim odnosima ne treba pričati jer to može izazvati stid kod nekih ljudi.	37
Zaljubljenost iljubav su isto.	12
U redu je da mi partner/ka proverava poruke, pretura po tašni, kopa po nalozima na društvenim mrežama.	33
Drugo nasilje je manje opasno od prvog.	23
Sasvim je u redu, da ponekad neke krupne greške po pitanju vređanja, omalovažavanja, prvog kontakta, oprostimo partneru/ki, jer time pokazujemo podršku da se promeni.	26
Ne znam da li smo u vezi. Nikad mi nije priznao/la da smo zajedno. Ipak, ja ću je/ga čekati dok se ne opredeli.	20
Proganjanje nije nasilje.	36
Sasvim je u redu da ne koristimo mere zaštite na parnerovo/kino insistiranje.	28
U redu je da partner koji više zarađuje ima i veću moć u vezi.	6
Vređanje nije nasilje.	29
Proganjaju samo muškarci.	7

Onaj ko pretrpi nasilje u vezi, sam je za to kriv.	40
Sasvim je podnošljivo da partner/ka povremeno "ljubomoriše", propitkuje gde ide, kad se vraća, zašto ide i što sam/sama, a ne sa njim/njom.	34
Osobe koje ostaju zajedno sa partnerom koji je nasilan, sigurno imaju psihicke poremećaje.	39
Nasilje u porodici između oca i majke nema uticaja na veoma malu decu, ona to običnoi ne upamte.	15
Nema veze, što mi se ne javlja danima, baš nam je fino kad smo skupa.	19
Ljubomorana je, jer me voli.	30

Prilog 2

Polazne 42 stavke za konstrukciju skale za ispitivanje stavova mladih prema nasilju u partnerskim odnosima

---

Tradicionalna podela uloga umanjuje moć žena u partnerskim odnosima.

Tradicionalna podela uloga očekuje od žene da ne radi, da kuva i bavi se domaćinstvom.

Tradicionalna podela uloga dozvoljava da su moć i snaga u rukama muškarca.

Muškarci su rođeni agresivniji od žena.

Svi muškarci su potencijalno nasilni.

U redu je da partner koji više zarađuje ima i veću moć u vezi.

Proganjaju samo muškarci.

Uvažavanje partnera/ke podrazumeva uvažavanje njegovih/njenih potreba, želja.

U redu je imati više partnera/ki.

Ljubav je slepa.

Ljubav traje večno.

Zaljubljenost i ljubav su isto.

Možemo ponekad i da stupimo u seksualni kontakt sa partnerom/kom koga/koju nedovoljno poznajemo, kako bismo zadovoljili trenutnu usamljenost, ili znatiželju.

Nasilje u intimnim partnerskim odnosima je utemeljeno u običajima i tradiciji; / Naši preci su bili nasilniji.

Nasilje u porodici između oca i majke nema uticaja na veoma malu decu, ona to obično ne upamte

Osobe koje su doživele nasilje među roditeljima većinom su i same sklonije nasilnom ponašanju

Proganjanje ne podleže krivičnoj sankciji. Tolerancija nasilja

U Srbiji nije dobro regulisan zakon po kojem mogu da tužim nekog za nasilje u partnerskim odnosima.

Nema veze, što mi se ne javlja danima, baš nam je fino kad smo skupa.

Ne znam da li smo u vezi. Nikad mi nije priznao/la da smo zajedno. Ipak, ja ću je/ga čekati dok se ne opredeli.

U redu je ostati u vezi, ako bi to moglo da naljuti partnera/ku i da ga/je navede da bude nasilan/a.

Nasilje u mladalačkim vezama nije široko rasprostranjen problem u mojoj sredini.

Psihičko nasilje je manje opasno od fizičkog.

Zlostavljane osobe se mogu osećati bezbedno dok su trudne, partneri retko zlostavljaju trudne osobe.

U redu je da ste sa partnerom/kom u seksualnim odnosima, jer on/ona tako očekuje od vas.

U redu je da izađete sa mladićem/devojkomi da ispunjavate njegove/njene potrebe, jer je uporan/nai ne odustaje.

Ako je mladić/devojka uporan/na da vas osvoji i stalno se nameće, u redu je stupiti sa njim/njom u vezu, kako bi se izbegao konflikt.

Sasvim je u redu, da ponekad neke krupne greške po pitanju vređanja, omalovažavanja, prvog kontakta, oprostimo partneru/ki, jer time pokazujemo podršku da se promeni.

Ako partneru/ki tolerišemo agresivno ponašanje i bes, moći će da se promeni, jer ljubav menja.

Sasvim je u redu da ne koristimo mere zaštite na partnerovo/kino insistiranje.

Vređanje nije nasilje.

Ljubomoran/na je, jer me voli.

Pa šta, nema veze, ako me povremeno odgurne, malo je samogrublji/a, inače me volii super nam je zajedno.

Ako vas partner/ka vređa i povremeno gurne, to je sasvim u redu, i ne mora nužno da znači da je nasilan/na.

U redu je da mi partner/ka proverava poruke, pretura po tašni, kopa po nalozima na društvenim mrežama.

Sasvim je podnošljivo da partner/ka povremeno "ljubomoriše", propitkuje gde ide, kad se vraća, zašto ide i što sam/sama, a ne sa njim/njom.

Nije svako komentarisanje provokativnog oblačenja odraz ljubomore, već normalna sugestija.

Proganjanje nije nasilje.

O nasilju u partnerskim odnosima ne treba pričati jer to može izazvati stid kod nekih ljudi.

Osobe koje ostaju zajedno sa partnerom koji je nasilan, sigurno imaju psihičke poremećaje.

Zlostavljane osobe ponekad provociraju partnera pa budu pretučene

Onaj ko pretrpi nasilje u vezi, sam je za to kriv.

.....

Psychometric properties of the Attitudes of the Youth toward the Violence in Partnership Scale

Tatjana Mentus ¹ , Vera Despotović ², Tamara Džamonja Ignjatović ³

¹ *Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu, Srbija*

² *Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija*

³ *Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija*

ABSTRACT

So far, a significant number of programs for the prevention of violence in partner relationships have been developed, which opened up the need to develop instruments for their evaluation, the number of which is scarce for now. In this paper, one such instrument is proposed in the form of a Likert-type scale with a five-point ranking of answers. The initial content consisted of 42 items that were proven in the literature to be significant predictors of the occurrence and manifestation of violence in young people's partner relationships. The scale, together with the demographic questionnaire, was administered online to a sample of 193 respondents of the student population (85.1% female), aged 19-22, from three university centers, Belgrade, Niš and Novi Sad. By applying the analysis of the main components, a one-component solution of 22 items was extracted, which explained 51.2% of the variance of the criteria and according to its content, it was called the "Scale of attitudes of the youth toward the violence in partnership". The reliability of the scale, expressed by the value of the Cronbach's Alpha coefficient, was .951. This confirms that this scale has the conditions to be used as a reliable instrument for the evaluation of preventive programs for the control and prevention of violence in partnership of young people.

Keywords: partnership, violence in partnership, attitude scale, psychometric properties, principal component analysis